

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉRTESITŐ

AZ ERDÉLYI MUZEUM-EGYLET ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI SZAKOSZ-
TÁLYÁNAK SZAKÜLÉSEIRŐL ÉS NÉPSZERŰ ELŐADÁS AIRÓL.

I. ORVOSI SZAK.

XI. kötet.

1889.

I. füzet.

A KOLOZSVÁRI ORVOS-SEBÉSZI TANINTÉZET TÖRTÉNETI VÁZLATA 1775—1872.

„Emlékezzünk régiekről.“

Dicsőséges emlékezetű királynénk Mária Terézia népei, különösen pedig kedvelt magyar nemzete boldogulását célzó számos nagy horderejű intézményei között nem utolsó helyet foglalnak el amaz intézkedései, melyeknél fogva a két magyar hazában Tudomány-egyetemeket állítani magát legkegyelmesebben elhatározni méltóztatott. Az anyaországban a már Pázmány Péter bibornok által alapított nagy-szombati csonka Egyetemet az orvostudományi kar felállítása, illetve szervezése által teljes Tudomány-egyetemmé bővítette ki; az erdélyi részben pedig itt városunkban az ama kor kivánalmainak lehetőleg megfelelő Főtanintézetet állított fel, melyet a már azelőtt a Jezsuiták kormányzása alatt állott főiskola által használt „Universitas“ czim-mel ajándékozott meg. Jelen soroknak nem lehet célja a kellő vi-rágzásra sohasem juthatott kolozsvári Egyetem viszontagságainak vá-zolása, csakis az idő jártával orvos-sebészi szakiskolává azaz Orvos-sebészi Tanintézetté törpült orvosi kar történetének előadására szo-rítkozunk.

Hogy a szóban forgó tanintézet az erdélyi részek közegészségi viszonyainak emelésére mily jótékony befolyást gyakorolt, mutatja a többek között ama körülmény, hogy a nevezett Tanintézet képesített

növendékei sorából kerültek ki nagyobbára a vármegyék, székek és vidékek járási orvosai, a kincstári bányaművek, fürdők s községek orvosai; sőt a hadsereg is — különösen háborúk idején — szívesen alkalmazá tábori sebészekül intézetünk növendékeit.

A kolozsvári orvos-sebészi Tanintézetnek pár év hiján egy századra terjedő életében, ha fejlődése különböző phasisait figyelemmel kísérjük, 3 korszakot különböztethetni meg, ú. m. 1. a fokozatos fejlődés, 2. az idegen befolyás és 3. az önállás és virágzás korszakait, ez utóbbinál tekintettel lévén *a*) az absolutismus és provisorium- és *b*) a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium kormányzata alatti időkre.

I. A fokozatos fejlődés korszaka 1775—1808-ig.

A Jezsuiták társulatának feloszlata után Erdélyben, Kolozsvárt, felállított s Universitas czimével felruházott Főtanintézet orvostudományi karához alapító királyné két tanárt ígért leküldeni (lásd Jakab E. Kolozsvár története 3-ik kötetének 339-ik lapján); azonban az 1775-ik évi január 26-án kelt kegyelmes királyi rendelettel egyelőre a boncztan, sebészet és szülészet tanítása elrendeltetvén, egy szersmind azon intézkedés történt, hogy a nevezett szakmák tanára a tartományi pénztárból 400 rhénes forintnyi évi fizetéssel díjaztassék.

A boncztan, sebészet és szülészetnek egyetlen tanár általi előadása képezi ama túlon túl szerény helyzetet, a melylyel az orvos-sebészi Tanintézet megnyílt. A Jézus-társaságának vezetése alatt állott kolozsvári Főiskola az „Universitas“ jól hangzó nevezetét Mária Terézia az említett társaság feloszlata után kegyelmesen átruházta az általa alapított Főtanintézetre is, melynek egyetemi rangja néhány évtized leforgása alatt rohamos sülyedésnek indult; József császár alatt az Universitas a szerényebb Lyceum Regium Academicum; Ferencz király alatt pedig királyi Lyceum jellegét volt kénytelen felvenni; ez időtájt a Lyceum 3 tanulmányi karral, ú. m. a jogi, bölcsészeti és orvosival bírt; az utóbbi kar, hol mint medica facultas, hol mint facultatis medicae pars (1787), majd mint Classis chirurgica (1789), majd ismét mint facultas medica (1794), később ism. facultas Chirurgica (1815) néven fordul elő; végre 1817—1818-ban az Institutum medico-chirurgicum czimével lön felruházva, melyet

azután mindvégig állandóan megtartott. A tudománykarok közötti sorrend szintén sok ingadozásnak volt alávetve, kezdetben a jogi kar után következett; mint *Classis chirurgica* (1789) az utolsó helyre szállítottatott le; később *facultas medica* czimén előbbi helyét visszanyerte; végre mint *Institutum medico-chirurgicum* állandólag a bölcsészeti kar után következett.

Jegyzet. A *Lyceum Prodirectorai* mindenkor váltakozva a jogi és bölcsészeti kar tanáraiból lőnek választva. Az orvossebészi Tanintézet tanári kara a feljebb említett tudomány-karokkal szorosb szervezőkötésben nem állott.

Az intézet első tanára Laffer József sebész- és szülész-mester volt, a ki a boncztant, sebészetet és szülészetet egy év folyamán alatt adta elő. Tisztán látható ebből, hogy a szóban forgó intézet mily szűk határok közé vala szorítva; érezte ezt maga az alapító Felsőkirályné, a ki 1776-iki november 7-én 1662 sz. a. kelt kegyelmes királyi leirata értelmében az orvosi karnak, — melynek alapja már a múlt évi intézkedés nyomán le volt téve — fokozatos gyarapítása s fejlesztése iránti akarátának oly módon ad kifejezést, hogy a következő tanévekre a vegytan, növénytan, élettan és kórtan tanszékei lettek volna felállítandók; de mind e szép tervek testet nem ölthetének, minthogy Ő kir. Fensége 1777-ik évi augusztus 27-én kelt leiratával a tervezett intézkedéseket „egyelőre függőben hagyatni“ rendelte. Uralkodása hátra levő ideje alatt intézetünk tovább nem is fejlődött, sőt utódja József császár uralkodása első éveiben (1783) még mindig Laffer Józsefet, mint az orvosi kar egyedüli tanárát látjuk működni¹⁾, de már 4 év elteltével 1787-ben egy új tanszékkal, nevezetesen az állatgyógyászattal gyarapodott intézetünk²⁾, melyre Fuhrmann Péter neveztetett ki.

¹⁾ D. Christian Gottfried Grunernek Jenában 1783-ban megjelent *Almanachjában* a németországi, az osztrák egyetemeknek, úgyszintén a magyar (budai) egyetem, a kolozsvári *Lyceum*, valamint az olaszországi egyetemek orvoskari tanári személyzete fel lévén sorolva, kolozsvári (egyetlen) tanárként Laffer J. említettik. Érdekes adalékul ide igtatni el nem mulaszthatjuk némely németországi Egyetem orvoskari tanári személyzetének létszámát, pl. Rostockban 1 tanár működött, Tübingában 2 rendes, 3 rendkívüli; Bambergben 3; Marburgban 3 rendes, 1 rendkívüli; Giessenben 3; Göttingában 5 rendes és 2 rendkívüli stb.

²⁾ Hogy az állatgyógyászati tanszék melyik évben lett rendszeresítve, ada-

1789-ben a tanszékek és képviselőik ugyanazok: ú. m. Laffer József a boncztan, sebészet és szülészeti, Fuhrmann Péter az állatgyógyászat tanára.

József császár uralkodása alatt — a mint láthatni — intézetünk további gyarapodásnak s fejlődésnek nem indult.

De I-ső Ferencz királyunk alatt — a Felsőleges alapító által tervezett, de utóbb abba hagyott — intézkedések kedvező megoldást nyertek, a mennyiben intézetünknel két új tanszék, nevezetesen a vegy-, élet- és kórtani, továbbá a szemészeti tanszék rendszerezített; a boncztani tanszék mellé egy állandó segédi (adjunctusi) állomás már egy előbbi (1790-ik évi október 8-án kelt) Cancellariai Decretum erejénél fogva fel lévén állítva.

Eme legfelsőbb intézkedések az orvossebészi Tanintézet kül- és belterji fejlődésére a legkedvezőbb befolyással lehettek; képviselve voltak ez időtájt a következő szakmák: *a)* boncztan, *b)* vegytan, *c)* ásványtan, *d)* élettan, *e)* kórtan, *f)* sebészet, *g)* szülészeti, *h)* szemészet és *i)* az állatgyógyászat.

A tanári személyzet az 1794-ik évi erdélyi tiszti névtár szerint a következő

Lyceum Regium Academicum Claudiopolitanum.

1. Facultas Juridica, Proff. etc.

2. Facultas Medica,

Professores:

Andreas Etienne, Med. Doctor, Chemiae, Mineralogiae, Pathologiae, Physiologiae chirurgicae Professor p. o.

tok hiányában ezúttal meg nem határozható; annyi mindazonáltal bizonyos, hogy az József császár intézkedésének eredménye, ki ez érdemben számos rendeletet bocsátott ki, melyek közül különösen kiemelendő (K. 1788-iki szeptemb. 9-én), hogy a hivatalosan alkalmazott megyei orvosok a jogos követelményeknek meg nem felelvén, utasították a pesti egyetemen az állatgyógyászat hallgatására s vizsga letételére; az állatgyógyászatot hallgató sebészeknek (K. ugyanazon évi deczember 30-án) 1 frt napidíj biztosított; továbbá a közegészségügy rendezése és kezelése Erdélyben (Resolutio Regia Nro 439 die 22-a Febr. 1787) több ide vágó intézkedéseket tartalmaz; végre (ugyanazon évi augusztus 2-án kelt Cancellar. Decretum) a megyei tiszti főorvosok utasításában szintén számos ilyenmű rendelkezések foglalvák.

Josephus Laffer. Anatomiae, Chirurgie et Obstetriciae Professor p. ord.

Petrus Fuhrmann, Veterinariae Prof. p. ord.

Joannes Molnár de Müllersheim de morbis et medicina oculorum Prof. p. o.

Franciscus Horváth, Prosector et Adjunctus Chirurgiae.

3. Facultas Philosophica Proff. ect.

4. Facultas Artium Proff. ect.

1797-ig semmi lényeges változás sem fordul elő a tanári személyzetben, de ezen év április hava 20-án elhal Dr. Etienne András tanár 46 éves korában, s a (piaczi) nagy templom udvarán (az elhaltak anyakönyvének tanúsága szerint „in cintura Templi“) temettetett el; sírhelye — emlékköve nem lévén — ma napság ismeretlen, utódává, nevezetesen az élet-, kór- és gyógyszer-tanárává nagybaczoni Dr. Intze Mihály (a 12 évvel ezelőtt elhalálozott kolozsmegyei volt tiszti főorvos nagyatyja) neveztetett ki.

A következő (1798-ik) év június hava 25-én intézetünk első tanára Laffer József hunyt el munkás élete 57-ik évében, és a piaczi nagy templomban (az elhaltak anyakönyvének bizonylata szerint: „in templo penes portam minorem a dextro latere“) temettetett el. Emlékkő nem jelöli a helyet, hol az orvosi kar, illetve az orvos-sebészi Tanintézet legelső tanárának tetemei porladoznak.

Utódjává sebésztudor Ehrenbergi Eckstein János lön ki-nevezve, ki egész 1807^{7/8}-ig azaz pesti egyetemi tanárrá történt ki-neveztetéséig a boncztant, sebészetet és szülészetet rendes tanári minőségben adta elő, egyúttal az intézet igazgatósági teendőivel is megbízatván.

Jegyzet. Ez az első eset, hogy a kolozsvári orvos-sebészi Tanintézet tanárai közül egy a pesti Tudomány-egyetemhez neveztetett ki; további példa erre egy félszázad alatt nem fordult elő; de 1859 óta gyakrabban ismétlődött, a mint alább látni fogjuk.

1800-tól fogva 1808-ig említésre méltó változás nem észlelhető; a tanári személyzet ez időtájt állott: Dr. Intze Mihály, Dr. Chirurg. Eckstein János, Fuhrmann Péter, Molnár János tanárokból és Horváth Ferencz boncznok (Prosector) s a sebészeti tanszék adjunctusából.

Ezzel intézetünk I-ső korszaka bezárul, melyben annak elejénte lassú, később pedig fokozatos fejlődését lépésről-lépésre figyelemmel kísérni volt alkalmunk.

II. Az idegen befolyás korszaka 1808—1849-ig.

Az 1808-ik évvel az akkor „*Facultas Chirurgica*“ nevezetével jelölt orvos-sebészi Tanintézet beléletét mélyen érdeklő nagy horderejű újítás t. i. az elnöki, igazgatói intézmény létesítettett, az említett elnöki tiszt mindenkorra az országos főorvosra (akkoriban Dr. Nyulas Ferenczre) ruháztatván.

Ezen intézmény által egy a tanári kar kebelzetén kívül álló (bár orvosi szak-) egyén nyert a tanulmányi rendszerre hathatós befolyást; minélfogva intézetünk e korszakát az idegen befolyás korszakának joggal nevezhetni, mely 1808-tól egész 1849-ig tart. A jelzett befolyás mérve iránt kellő tájékozást nyújt az erdélyi országos főorvos számára (bár újabb időben) készült s *A*) alatt ide mellékelt Utasítás 2-ik §-a.

A) *Instructio Protomedici Transilvaniensis, Gubernium Transilvanicum Nro. 9856—1840.*

§. 2.

Protomedico, qua in rebus Sanitatis Referenti inspectio in Studium Chirurgicum peculiariter incumbat; quem in finem praelectionibus Professorum inspicere, ac de progressu Discipulorum sibi notitiam procurare tenetur quaestionibus scientificis ad ipsius sphaeram pertinentibus; nec non ex propositis per Jurisdictiones obstetricibus idonea subjecta ad cursum obstetricium seligere, prout etiam, in quantum activitatem Directoris Lycealis concernit, cum eodem cointelligenter omnem necessarium influxum in scientificam Studii chirurgico-medici partem exercere eidem integrum sit, praeservata ordinaria Superiorum Lycei Regii Directione, ut et Regii Gubernii, ubi Protomedicus in rebus Sanitatis Referentis munere fungitur, suprema inspectione. — Protomedicus est Praeses Consensus medicorum in sensu Benigni Decreti Regii sub 28-a Februarii Anni 1838-a nroque aulico 611-o emanati, et Gu-

bernali 3130-o ejusdem Anni signati convocandum, et Director
Instituti Obstetricum Cibiniensis.

(Codex Sanitario-medianalis R. Hungariae, Tomus 3-us, Sectio
V-a 390-ik lap).

Az országos főorvos által a tanulmányi rendszerre gyakorolt be-
folyás mérvét előtűnteti továbbá ama körülmény is, hogy az, mint a
sebészi szigorlati bizottság elnöke a szigorlatokon vizsgálóként mű-
ködött, a kiállított okleveleket aláírta, mint ez a B) és C) alatt ide
mellékelt oklevelek betűszerinti másolatából eléggé kiviláglik:

B)

Nos Protomedicus, Medicinae et Chirurgiae Doctores, atque
Professores in Regio Academico Lyceo Claudiopolitano Lecturis Sa-
lutem!

Laudabile Regium institutum est, ut qui honestis studiis chirur-
gicis se se dediderunt, antequam ad praxim se conferant, severum
Subeant examen, debitumque eruditionis suae testimonium legitimo
adquirant modo. Quum itaque *Jacobus Dulló* Transilvano-Siculus
religione Reformatus petiisset a Nobis, ut ipsi diem atque horam pro
examine, rigoroso constitueremus, et postea peritiae suae testes lite-
ras extradaremus: Nos convenienti Ejusdem petitioni libenter defe-
rentes diem hodiernam pro examine defiximus, in quo is per Magni-
ficum Dominum *Andream Szóts* Protomedicum Magni Principatus
Transilvaniae, et Inclyti Collegii Chirurgici Praesidem, per Dominum
Michaelem Intze Med. Doctorem, et Physiologiae, Pathologiae et
Materiae medicae Professore, per *D. Paulum Gyulai* ¹⁾ et *Samuelem*
Dioszegi Chirurgiae Magistros ex universa Chirurgia rigorose exa-
minatus requisita artis peritia pollere deprehensus est. Qua propter
auctoritate a Sua Majestate Sacratissima medio Benigni Decreti Regii
nobis indulta Eundem *Jacobum Dullo* licentiatum Chirurgiae
Magistrum pronunciamus, concedimusque Illi facultatem Chirur-
giam per omnem Magni Principatus Transilvaniae ambitum exercendi,
tribuendo simul Eidem privilegia et praerogativas, quae legibus et
Consuetudine tribui possunt, ea tamen sub conditione, si juramentum

¹⁾ Gyulai László úrnak, Kolozsvár város majorsági pénztári ellenőrének
nagyatyja.

haec occasione depositum non violaverit. In quorum fidem Diploma hoc publicum Regii Academici Lycei Claudiopolitani Sigillo, nec non propria manus subscriptione Magnifici Domini Protomedici corroboratum dedimus, Claudiopoli post Christum natum millesimo octingentesimo, undecimo (1811), die secunda Augusti.

Michael Intze de N.-Bacson m. p. Medicinae Doctor, Physiologiae, Pathologiae et Mat. Medicae Prof p. o.

Andreas Szóts, Protomedicus Transilvaniae.

Alexius Keresztes de Léczfalva, Anatomiae, Chirurgiae et Obstetriciae Professor p. o. J. Cottus Kolos Assessor.

Kétrétbe hjtott kemény papir iven, feketesárga selyem-zsinoron függő pecséttel.

C)

Nos Protomedicus Magni Principatus Transilvaniae, et Collegii Chirurgici in rigoroso Examine Praeses, Medicinae et Chirurgiae Doctores, atque Professor Anatomiae, Chirurgiae atque Obstetriciae in Lyceo Regio Claudiopolitano Lecturis Salutem! Laudabile Regium exigit institutum, ut artem obstetricandi salutiferam addiscentes, antequam ad eam exercendam se se accingere possent, severum ex eadem subeundo examen Diplomate desuper adornentur. Huic instituto Regio satisfactus Jacobus Dullo Transilvano-Siculus e Sede Háromszék, pagoque Alsó-Csernáton oriundus, Confessioni Helveticae addictus honeste nos rogavit, ut eidem pro celebrando examine Artis obstetriciae rigoroso diem determinarem, legibus academicis satisfactis Eundem Diplomate adornarem. Cujus honestae et justae petitioni Nos etiam libenter deferentes diem hodiernum eidem pro rigoroso constituimus examine, in quo is per Magnificum Dominum Andream Szóts Protomedicum et Dominum Alexium Keresztes Professore Anatomiæ, Chirurgiæ et Artis Obstetriciæ ex universa Obstetricia et operationibus tam manualibus quam instrumentalibus per nos rigorose examinatus requisita artis obstetriciæ peritia instructus esse deprehensus est. Quare eundem Jacobum Dullo licentiatum Artis obstetriciæ Magistrum pronunciamus, notumque reddimus Eum ad hoc munus gerendum esse aptissimum. In cuius fidem testimonium hocce publicum Sigillo Lycei Regii Claudiopolitani, nec non propria manus Subscriptione M. D. Protomedici cor-

roboratum dedimus. Claudiopoli anno post Christum natum millesimo, octingentesimo, undecimo (1811.) die vigesima quarta Julii.

Andreas Szóts Protomedicus Magni Principatus Transilvaniae.

Alexius Keresztes de Léczfalva, Anatomiae, Chirurgiae et Obstetriciae Professor p. o. Cottus Kolos Assessor.

(Kétrétbe hajtott kemény papir-iven, feketesárga selyem-zsinoron függő pecséttel.)

Ugyanezen (1803.) a sebészi Tanintézet részére egy szolgálai állomást találunk rendszerezítve, s Lupei Péter által betöltve.

1809-ben nevezetes személyi változással találkozunk, a menyinyiben tudniillik Dr. Eckstein Jánosnak pesti egyetemi tanárrá lett kineveztetése után a majdnem egy év óta üresedésben levő boncz-tani, sebészeti és szülészeti tanszékre Léczfalvi Keresztes Elek orvossebésztudor neveztetett ki, a ki augusztus 6-án kir. Lyceumi igazgató s Kolozsmegye főispánja Báró Kemény Ignázt rendeletéből a Lyceumi aligazgató távollétében a világ történelmének rendes tanára, főtisztelendő Gull János által tanári székébe ünnepélyesen be lön iktatva.

1810-ben az igazgatói, illetve elnöki tisztet Szóts András orvostudor és Erdély országos főorvosa lálja el, tanárok a következők:

Nagybacsoni Dr. Intze Mihály,

Léczfalvi Dr. Keresztes Elek,

Mültersheimi Molnár János,

Fuhrmann Péter,

Adjunctus: Horváth Ferencz, sebészmester.

Szolga: Lupei Péter.

1811-ben személyi változás nem fordulván elé, szerfelett érdekesnek tartjuk az ezen évben kelt s már feljebb B) és C) alatt ismertetett okleveleket beható megfigyelés tárgyává tenni, melyekből kitünik: hogy a) az országos főorvos, mint Collegii Chirurgici in rigoroso examine Praeses, nemcsak elnökölt a szigorlaton, hanem tényleg vizsgált is, s az oklevelet aláírta; b) hogy a vizsgáló országos főorvoson, s tanári személyzetten kívül két helybeli sebészmester, u. m. Gyulai Pál és Diószegi Sámuel vendégvizsgálói minőségben tényleg vizsgált, hogy továbbá c) a sebészi gyakorlat csupán Erdélyország területén volt üzhető, s végre d) hogy az Academiai Lyceum sebész-

tanári kara (Facultas Chirurgica, vagy Collegium Chirurgicum) ez időben sebész mestereket és szülészmestereket képesítvén, számukra külön okleveleket állított ki; e szabadalom sértetlenül meg volt még 1825-ben is, minek bizonyságául *D)* és *E)* alatt két oklevél szószerinti másolatát mutatjuk be:

D)

Nos Protomedicus, Doctores et Professores Instituti Medico-Chirurgici in Lyceo Regio Claudiopolitano Lecturis Salutem!

Laudabile Regium institutum est, ut qui honestis studiis atque artibus se se dediderunt, antequam ad praxim se conferant, rigorosum subeant examen, quo debitum eruditionis suae testimonium legitimo adquirant modo. Cum itaque praestantissimus vir *Dominicus Szabó de Dalnok* ex Transilvania Siculus, Religioni Helveticae Confessionis addictus, 24 annorum natus, bonis moribus, ut virum honestum decet, semper ornatus, Chirurgiaeque per duos annus diligentem assiduamque navasset operam, atque iam ad exhibendum doctrinae suae specimen paratus esset, petiissetque a Nobis, ut ipsum titulo Magistri Chirurgiae ornemus; Nos Ipsum, cum convenienti ejusdem petitioni deesse non possemus, sub substituto Praeside *Michaele Intze* Medicinae Doctore, Physiologiae Pathologiae ac Materiae medicae Professore *Alexius Keresztes de Léczfalva* Medicinae Chirurgia Doctor, Anatomiae, Chirurgiae, Obstetriciae et Chirurgiae forensis Professor regius publicus ordinarius, *Alexius Bruszt* Chirurgiae Magister, Artis veterinariae Professor publicus ordinarius et *Antonius Pfenning-sdorf* Chirurgiae Magister et Professoris Chirurgiae Adjunctus per universam Chirurgiam rigorose examinavisnus, eundemque requisita artis peritia instructum esse deprehebidimus; quapropter praelaudatum *Dominicum Szabó* die sexta mensis Octobris Anni millesimi octingentesimi vigesimi quinti Chirurgiae Magistrum pronunciamus, concedimusque ei potestatem Chirurgiam exercendi modo a Sacratissima Sua Majestate Benigno Decreto Regio indulto, tribuimusque eidem privilegia et praerogativat, quae legibus et consuetudine tribui possunt, observatis tamen juramenti coram Nobis depositi conditionibus, In quorum fidem Diploma hoc publicum sigillo Lycei Regii Claudiopolitani et propriis manuum subscriptionibus munitum dedimus. Die Secta mensis Octobris Anni millesimi octingentesimi vigesimi quinti.

Michael Intze de N. Batzon m. p. Medicinae Doctor, Physiologiae Pathologiae, ac materiae medicae Prof. p. o. Societatis Jenensis Mineralogicae membrum, Consessus medicorum p. t. Praeses loco Protomedici ad mandatum Exc. Reg. Gubernii.

Alexius Keresztes de Létzfalva medicinae Chirurgiae Doctor, Anatomiae, Chirurgiae, Obstetriciae, ac Chirurgiae forensis Professor r. publ. ord. J. Cottus Kolos Assessor.

(Kétrétbe hajtott kemény papir-iven, aranyfonallal kevert fekete-sárga selyem zsinóron függő pecsét következő körirattal: Sigillum Lycei Regii Academici. Claudiopolitani ab. A. 1820.)

E)

Nos Protomedicus, Doctores et Professores Instituti medico Chirurgici in Lyceo Regio Claudiopolitano in Transilvania Lecturis Salutem!

Memoriae commendamus omnibus, quibus expedit, quod cum obstetricandi munus grave sit, et reipublicae ingens inde accedat emolumentum, si a probis et artis peritis viris illud tractetur, qui in difficilioribus vel periculosis casibus obstetrices prudenti consilio non solum adjuvare, quia et ipsi manum operi, quoties illud necessitas exigit, admoveant. Aequum hinc erat, ut nemini haec provincia traderetur, nisi prius rigoroso examine suae scientiae luculenta dedisset Specimina. Cum ergo Dominicus. Szabó de Dalnok, Transilvano-Siculus, Religione Reformatus, annorum 24 natus absoluto cursu obstetricio et bonis moribus, ut virum honestum decet, semper ornatus in examine ex arte obstetricia rigoroso talem se nobis pressitisser, qualem Artis obstetriciae Magistrum esse oportet, ipsi publicum hoc testimonium libenter dedimus, quo omnibus constare posset, observatis juramenti coram Nobis depositi conditionibus illum ad hoc munus gerendum esse aptissimum. Dabamus Claudiopoli in Transilvania sub sigillo Lycei Academici die quarta mensis Augusti Anni millesimi octingentesimi vigesimi quinti.

Michael Intze de N. Batzon med. Doctor, Physiologiae, Pathologiae, ex Mat. medicae Professor p. ord., Societatis Jenensis Mineralogicae membrum, Consessus medicorum ¹⁾ p. t. Praeses ad mandatum Excelsi Regii Gubernii.

¹⁾ Consessus medicorum nevezete alatt az erdélyi nagyfejedelemségi országos egészségügyi Tanács értendő, melynek elnöke országos főorvos, tagjai az

Alexius Keresztes de Létzfalva med. et Chirurgiae Doctor, Anatomiae, Chirurgiae, Obstetriciae Chirurgiae forensis Prof. r. p. o. J. Cottus Kolos Jurassor.

(Kétrétbe hajtott kemény papíron, arany fonallal kevert fekete-sárga selyemzsinoron függő pecséttel.)

1812-ben az erdélyországi tiszti névtár tanúsága szerint a 2-ik helyen említett Facultas Chirurgica tagjai voltak:

Pataký S á m u e l orvostudor, az erdélyi nagyfejedelemség országos főorvosa, kinek sem tantárgya, sem működési köre megjelölve nem lévén, az eddigiekből bizvást következtethetjük, hogy elnöki (vagy igazgatói) minőségben működhetett.

Dr. Intze Mihály,	} mint feljebb.
Dr. Keresztes Elek,	
Molnár János,	
Fuhrmann Péter.	

Az Adjunctusi állomás üresedésben.

Szolga: Imre István.

A következő évben az állandó segédi vagyis adjunctusi állomást Bruszt Elek által találjuk betöltve; egyéb változás sem ezen, sem a rá következő (1814-ik) évben nem észlelhető.

Ez utóbbi évről azonban egy értesítvény (Informatio) fekszik előttünk, a melyből kitűnik, hogy a sebészi tanfolyam két évig tartott, (hogy mikor lett a tanfolyam két éves, teljes bizonyossággal kimutatni nem sikerült; valószínűleg 1793—94. táján, mert ez időben a tantárgyak tetemesen meg lettek szaporitva; továbbá egy ugyanazon időből, nevezetesen 1793-ik évi márczius 1-sején kelt következő czimű szabályrendelet „Summa Praeceptorum Studium Chirurgiae et cursum biennalem determinantium“ szintén azt bizonyítja); s hogy a következő tantárgyak a következő rendben adattak elő:

Első év.

Első félév:

Boncztant hallgatta 20.

orvossebészi Tanintézet tanárai, Kolozsmegye, Kolozsvár városa r. tiszti főorvosa, s egy-két helybeli gyakorló-orvosok voltak.

Második félév:

Elméleti szülészetet és	
Törvényszéki sebészetet hallgatta	10.
Élettant hallgatta	9.

Máso dik év.

Első félév:

Kórtant és	
Gyógyszertant hallgatta	6

(Ezen 6 hallgató közül az első félév folyama alatt 5 sebész-növendék tábori orvosi szolgálatot vállalt, az akkori háborus időkb-
ben orvosokra, valamint sebészekre nagy szükség lévén.)

Állatgyógyászatot hallgatta	6.
---------------------------------------	----

Második félév:

Szemészetet hallgatta 1 rendes hallgató, továbbá 2 első éves
növendék rendkívüli minőségben.

Állatgyógyászatot hallgatta 2 rendkívüli (első éves) hallgató
jeles eredménnyel.

Ezen értesítvényből látjuk, hogy a törvényszéki orvostan (tör-
vényszéki sebészet neve alatt) a rendes tantárgyak közé tartozott;
hogy vajjon mikor kezdték legelőbb tanítani, felderíteni nem sike-
rült; látjuk továbbá azt, hogy a 2-od éves hallgatók a fennérintett
oknál fogva annyira megfogytak a 2-ik félévben, miszerint az állat-
gyógyászatnak egyetlen rendes hallgatója sem akadt; ez lehetett az
oka annak, hogy a szülészetet a 2-ik év 2-ik felében felemlítve nem
találjuk; a legnagyobb valószínűséggel — hallgatók hiányában —
tán nem is adatott elő.

1815-ben érdemleges változás nem fordult elő.

1816-ik évi márczius 16-án elhalálozott az állatgyógyászat ren-
des tanára Fuhrmann Péter 61 éves korában; árván maradt szak-
máját valószínűleg Bruszt Elek Adjunctus látta el; minthogy 2 év
mulva már mint az állatgyógyászat rendes tanára van felemlítve;
hiányzik továbbá a szemészet tanára müllersheimi Molnár János.
A tanári személyzet ez évben a következő: Dr. Pataky Sámuel (el-

női czimmetel tantárgy nélkül); Dr. Intze Mihály; Dr. Keresztes Elek; Adjunctus Brust Elek; szolgál: Imre István.

Az ezen időtájt divott tanulmányi rendszert kellő adatok hiányában csakis az 181⁴/₅-iki tanév második félévéről az 181⁵/₆-iki tanév első félévéről, úgyszintén a már feljebb ismertetett 1814-iki tanévről szóló értesítvényekből (Főtisztelendő Várady Móríc a kolozsvári kegyesrendi tárház főnöke szivességéből — a Lyceum irattárából 1877-ben) sikerült némi biztossággal megállapítani; ugyanis előadatott:

az első évi tanfolyam első felében: a boncztan; a második felében: az élettan, elméleti sebészet és törvényszéki sebészet;

a második évi tanfolyam első felében: kórtan és gyógyszeratan, sebészeti műtéttan, állatgyógyászat; a második félévben: szülészet, szemészet és állatgyógyászat.

Eme tantárgyakból minden félév végével vizsgát kelle állniok a hallgatóknak; a szigorlatok az országos főorvos elnöklete alatt tartatának, melyeken az elnök szintén vizsgált. Megjegyezni kívánom, hogy az állatgyógyászat a 2-ik év mindkét felében előadatott, és pedig nem csupán az állati járványtan és állati rendészet, hanem az állatgyógyászat összes ágai u. m. az állatboncztan, küllemtan, fajisme, műtéttan, gyógyszeratan, továbbá a lovak, szarvasmarhák, juhok és sertések kór- és gyógytana.

A hallgatók létszáma 1815-ben 15-re, 1813-ban 13-ra rugott. 1817—18-ban a sebészeti Tanintézet „Institutum medico-chirurgicum“ nevezete alatt fordul elő a bölcsészeti kar után; czime és rangfokozata 184⁸/₉-ig nem szenvedett változást, sőt czimét egészen megszüntéig (1872.) folyton megtartotta.

A tanári személyzet a feljebb már érintett elhalálózások által származott fogyaték kiegészítése után következő volt: Országos főorvos Dr. Pataky Sámuel elnöksége alatt Dr. Intze Mihály az élet-, általános kór- és gyógyszeratan nyilván. r. tanára; Dr. Keresztes Elek a boncztan, sebészet, szülészet és törvényszéki sebészet nyilván. r. tanára; Judenhoffer Mihály orvostudor, sebész-, szülész- és szemészmester, a szemészet nyilván. r. tanára; Bruszt Elek sebész- és szülészmester, az állatgyógyászat nyilván. r. tanára.

A sebészeti tanszék Adjunctusa: Pfenningsdorf Antal sebészmester.

Intézeti szolgál: Imre István.

1819-től 1822-ig jelentős változás nem adta elő magát, de már ez utóbbi évben a Lyceum Regium Academicumból az „Academicum“ jelző hiányzik; habár az Intézet 1820-ban készült pecsétjét a következő körirattal: Sigillum Lycei Regii Academici Claudiopolitani ab Anno 1820 folyvást használta is.

1823- és 24-ben érdemleges változás azon kívül, hogy az országos főorvos Dr. Pataky Sámuel (1824) elhalálozván az elnökség tisztével Dr. Intze Mihály mint legidősb tanár bizatott meg, a mint az az 1825-ben kiállított s feljebb *D)* és *E)* alatt bemutatott oklevelek másolataiból látható, nem volt észlelhető.

A tanterv ez időben teljesen megegyez azzal, melyet fentebb érintettünk; továbbá az Intézet azon szabadalomnak még folyvást birtokában vala, melynek erejénél fogva sebész- és szülésmestereket képesíthetett.

1826-tól egész 29-ig az Intézet beléletében valamely jelentős mozzanat alig fordult elő.

1830-ban vonult nyugalomba Dr. Keresztes Elek tanár, s a rá következő évben elhunyt. Tantárgyai közül a boncztant és sebészetet Dr. Judenhoffer Mihály tanár, a szülésetet pedig és törvényszéki sebészetet Pfenningsdorf Antal Adjunctus helyettesi minőségben adták elő.

A tanári személyzet 1831-ben a következő: Intze Mihály orvostudor, az élettan, kór- és gyógyszer-tan nyilván. r. tanára, Judenhoffer Mihály orvostudor, sebész-, szülész- és szemésmester, a szemészet nyilván. rendes-, a boncztan és sebészet helyettes tanára; Bruszt Elek sebész- és szülésmester, az állatgyógyászat nyilván. r. tanára, állandó tansegéd; Pfenningsdorf Antal sebész- és szülésmester, a sebészet tanárának Adjunctusa, a szüléset és törvényszéki sebészet helyettes tanára.

Intézeti szolgáló: Imre István.

Dr. Keresztes Elek tanár elhunytával a szóban forgó intézet hamarjában alig pótolható veszteséget szenvedvén, sülyedésnek indult, melytől tetemes áldozatok árán egy önzetlen férfiú bátor kezdeményezésével mentette meg. Ez önzetlen és nemeskeblű férfiú incseli Szóts József orvostudor, szülésmester, Kolozsvármegye r. tiszti főorvosa és a „Károlina“ országos kórház első orvosa, ki 1831-ben szervezi az első orvos-sebészi kórodát, a melyen a különös

kór- és gyógytanból minden jutalomdíj nélkül szabatos előadásokat tart a sebészethallgatók részére. Úgy látszik, hogy ez intézkedésnek nagy része van az orvos-sebészi két éves tanfolyamnak 3 évéssé való átalakulásában, a mire nézve az 1834-ik évi vizsgák rendje (melyet alább egész terjedelmében közlendünk) elegendő támpontokat nyújt.

Az 1832. és 33. évben nagyobb horderejű változást nem tapasztalván, egy ez utóbbi évben kiállított sebészi oklevél *F*) betűszerinti másolatát iktatjuk ide, melyet érdeklődésünkre több tekintetből méltónak tartunk:

F)

Nos Supremus Director, Protomedicus, Prodirector et Professores Studii Chirurgici in Regio Lyceo Claudiopolitano omnibus et singulis notum facimus: Ornatissimum Dominum Ignatium Laffer¹⁾ aetatis annorum viginti unius, Religionis Romano Catholicae, Germanum e Libera Regiaque Civitate Kolosvár oriundum studiis praescriptis debito ordine exantlatis tam ex arte Chirurgica, quam Obstetricia examinibus se subjecisse rigorosis, quo ius ad artem utramque exercendam acquireret. In hunc finem Anno millesimo, octingentesimo trigesimo tertio die 28-a Decembris ex Chirurgia, et Anno millesimo, octingentesimo, trigesimo tertio die 27-a Novembris ex arte Obstetricia rigorese examinatus tante ac talia dedit eruditionis ac peritiae Specimina, ut omnibus Dominis Examinatoribus plenissime satisfaceret. Quapropter potestate ab Augustissimo Imperatore ac Rege nobis delata Eum et ad artem chirurgicam, et Obstetriciam omnibus in locis intra fines tamen Magni hujus Principatus exercendam aptum et peritum agnoscimus, declaramus et constituimus; quem ob finem Diploma hocce Regii Lycei sigillo munitum, et a Domino Supremo Directore, Protomedico, Prodirectore et Professoribus Studii Chirurgici in Lyceo Regio Claudiopolitano subscriptum Illi tradidimus ea tamen cum conditione, ut se semper et ubique non solum conformiter gerat juramento et legibus Facultatis medicae, sed etiam ad normam praevigentium Altissimarum Constitutionum nomen puerperae, et an haec matrimonio legitimo viro indicato sit juncta, nec

¹⁾ Laffer Józsefnek a kolozsvári orvos-sebészi Tanintézet első tanárának mokája.

ne, quantum sibi notum fuerit, summa sinceritate ac veracitate Sacerdoti baptisanti, utpote auctoritate publica ad construendas matriculas neonatorum constituto declaret. Mendacium et fraus hac in re etiam prima vice comissa praeter animadversionem legibus patriis conformiter infligendam privatione juris artem obstetriciam exercendi vigore Diplomatis hujus concessi punientur. Datum Claudiopoli Anno et diebus supranotatis.

Nicolaus Kováts de Tusnád Eppus Transilvaniensis Supremus Scholarum Director.

Josephus Ferentzi Instituti Chirurgici Praeses, et Magni Transilvaniae Principatus Protomedicus.

Franciscus Xav. Lezó e S. P. AA. LL. et Phil. Doctor, Logicae Metaphysicae et Ethicae Professor, h. t. Prodirector Lycei Regii.

Michael Intze de NBatzon m. p. Med. Doctor, Physiologiae, Pathologiae, Materie medicae Professor p. ord., Convictus Nobilium ac Seminarii Physicus o.

Michael Judenhoffer Med. Doctor, Chirurg. Obstetr. et Ophthalm. Magister, in R. Lyceo Claudiopolitano Ophthalmol. Professor p. ord.

(Kemény papir-iven, feketesárga selyemzsinóron függő pecséten a feljebb ismertetett körirattal).

Ez oklevél figyelmesb megtekintése, és a feljebb már közlöttekkel való egybehasonlításából a következő folyományok vonhatók le: 1. Erdély püspöke, mint az összes (r. k.) iskolák főigazgatója hatáskörébe tartozónak ismeri az orvos-sebészi Tanintézet által kiállított okleveleket aláírni; úgy szintén aláírta azokat a királyi Lyceum igazgatója; mi eddig szokásban nem volt; az országos főorvos, mint a szóban forgó Tanintézet elnöke, már 1808-tól fogva élt ama kiváltsággal, hogy az oklevelet aláírta; hasonlóképen aláírta azokat az intézet két idősb tanára. 2. A sebész- és szülész-mesterekké képesítés joga és szabadalma ez időtájt már el van vonva az orvossebészi Tanintézettől; mert a képesített sebész academiai rangfokozata ú. m. a sebészmeisteri vagy polgári sebészi távolról sincs megemlítve, csupán csakis a sebészlet és szülészet gyakorlása van megengedve Erdélyország határain belül. 3. Az ezen oklevél erejénél fogva képesített kolozsvári születésű Laffer Ignác — mint a több ízben emli-

ett orvos-sebészi Tanintézet első tanárának unokája — német származásúnak van feltüntetve; a mi azt bizonyítja, hogy nagyatyja Jaffer József német nemzetségből eredett.

Ezek után érdekesnek tartjuk az 183⁴/₆-iki tanév első felének végén megtartott közvizsgálatok rendjét (a mint azt a Protocollum Sessionum Senatus academici de Anno Scholastico 183⁴/₆ 29 és 30-ik apján találtuk) szószerinti szövegében ide mellékelni, mely nézetünk szerint az akkori erdélyi felsőbb tanügyi viszonyok ismertetésének érdekes adalékául s kellő mérlegeléssel szolgál:

Ordo Examinum in Reg. Lyceo Claudiopolitano Semestri primo Anno 183⁴/₆, Mensis Februarii die

- 9-a 2-i anni Juristae e Politia Civitatis.
10-a 1-i „ „ e Jure Naturae.
11-a 2-i „ Philosophi e Doctrina Religionis.
13-a 1-i „ Philosophi e Mathesi.
14-a 3-i „ Chirurgi ante meridiem e Clinica; post meridiem.
2-i „ Chirurgi e Chirurgia forensi.
16-a 2-i „ Anni Juristae e Jure publico et privato Transilvaniae.
17-a 1-i „ Juristae ex Oeconomia rurali.
18-a 2-i „ Philosophi e Physica.
19-a 1-i „ Philosophi e Psychologia et Logica.
20-a 2-i et 1-i anni Chirurgi e Chirurgia¹⁾ et operationibus chirurgicis.
21-a 2-i anni Juristae ex Arte Rationaria.
23-a 1-i „ Juristae e Technologia et Mineralogia.
24-a 2-i „ Philosophi e Historia Universali.
25-a 1-i „ „ e Doctrina Religionis.
26-a 2-i „ Chirurgi ante meridiem e Patologia et materia medica, post meridiem e Veterinaria.

¹⁾ A jegyzőkönyvvezető (valószínűleg tollhibából) Anatomia helyett Chirurgiát irt; mert a tanrend szerint a boncztan az első év első felében szokott volt előadatni.

28-a Senatus Academicus.

6-a Martii Secundum Semestre inchoabitur.

1836. Betegeskedése okán a tanszéktől visszavonult Dr. Intze Mihály ezen év ápril havában hunyt el Gyulafehérvárrt; ugyanez évi december 28-án Dr. Szóts József a különös kór- és gyógytan nyilvános rendes tanárává kineveztetvén, folytatja már 1831-ben megkezdett kórodai előadásait, egyúttal az elhalálozott Dr. Intze Mihály tantárgyait is helyettesi minőségben adván elő.

Az 183⁶/₇-iki tanévben a tanrend s a hallgatók létszáma a következő volt:

Az első évfolyam első felében: Boncztan; második felében: Élettan. Sebészet. Hallgatók létszáma 19.

A második évfolyam első felében: Általános kórtan, Gyógyszer-tan, Sebészi műtéttan, Törvényszéki sebészet, Állatgyógyászat; a második félévben: Szülészet, Szemészet, Állatgyógyászat. Hallgatók létszáma 15.

A harmadik évfolyam első és második felében: Különös kór- és gyógytan kórodai gyakorlatokkal. Hallgatók létszáma 14. Összes létszám 48.

Az 183⁷/₈-iki tanévben volt:

első éves hallgató . . .	17.
másod „ „ . . .	13.
harmad éves „ „ . . .	9.
Összesen . . .	39.

1837-ben a tanulmányi szervezet lényeges és örvendetes módosulásnak nézett elé, a mint azt a G) alatt idezárt pályázati hirdetésből láthatni:

G)

Concursus pro Cathedris neo-erigendi Studii Chirurgici Claudiopoli. Conclus. Cons. Nro. 705 die 10-a Januarii 1837.

Terminus celebrandi Concursus pro tribus cathedris noecri-gendi Claudiopoli in Transilvania Studii Chirurgici, utpote 1-o Phy-

sices cum Botania et Chemia, 2-o Anatomiae cum Arte Obstetricia, et 3-o Physiologiae cum Pathologia (generali) Therapia (generali) et Materia medica, cum quibus annum 600 Florenorum C. M. Salarium connexum est, in diem 3-am mensis Aprilis A. C. (1837) praefixum esse, Eisdem eo fine notum reditur; ut cum iuxta Altissimos Normales Ordines Concursus hic in Universitate Regia quoque Pesthiensi celebrari debeat, praecindigitum Terminum ea expressa cum conditione per sui gremium publicari procuret, quod concurrentia ad praeattactas tres Cathedras individua Linguae hungaricae perfecte gnara esse debeant. — Datum Budae ut supra. (Codex Sanitario-medicinalis Regni Hungariae, Tomus 3-us, Sectio 5-a a 185—6-ik lapon), mely két megüresedett tanári szék betöltéséről, valamint az előkészítő tudományok ú. m. a természettan, vegytan és növénytan tanszékének felállításáról, illetve betöltéséről szól; a pályázati határidő 1837-ik évi április hava 3-ikára tűzetett ki.

1838-ik évi augusztus 8-án kelt legfelsőbb elhatározással az élet-, általános kór-gyógytani és gyógyszer-tani tanszékre nyilván rendes tanárul orvostudor székelyföldvári Szilágyi Miklós; augusztus 11-én a boncztan és szülészet nyilván rendes tanárává csikszeredai Szabó József orvos-sebésztudor, szemész és szülésmester, végre szeptember hó 13-án a természet-, vegy- és növénytani tanszékre nyilván rendes tanárul bágyi Joó István orvostudor és szülésmester lőnek legkegyelmesebben kinevezve.

E minden tekintetben szerencsésnek mondható kinevezéssel kapcsolatban a régiebb rendes, illetve helyettes tanárok által ellátott egyéb tanszékek körül a következő lényeges változás lépett életbe, u. m.: Dr. Szóts József a különös kór- és gyógytani kórodai gyakorlatokkal, Dr. Judenhoffer Mihály a gyakorlati sebészetet a szemészettel (bár ez utóbbi szakmát különösen kiemelve nem találjuk; de a tanrendben külön tárgyként van feltüntetve; mely körülményből, továbbá abból, hogy dr. Judenhoffer kezdetben csak is a szemészeti tanszékre volt kinevezve, jogosan következtethető, hogy a szemészetet tovább is ő adta elő); Bruszt Elek az állatgyógyászat rendes tanára szakmáján kívül még a törvényszéki sebészetet és tetszhaláltant is tanította.

Nevezetes mozzanatként kiemelendő: hogy az újonnan kinevezett három tanárt az 1838/9-iki tanév elején Erdély püspöke tusnádi Kováts Miklós Ó Nagyméltósága, mint királyi Főigazgató iktatta be ünnepélyesen.

Az imént felhozott gyökeres s az Intézet korszerű fejlődését lehetővé tevő változásokat megelőzőleg az egyes tanszékek és szakmák következőleg voltak ellátva: a boncztant, az elméleti sebészetet, a sebészi kórtant, kötszertant, a sebészi műtéttant s a szemészetet ez utóbbinak rendes tanára, Dr. Judenhoffer Mihály, az élettant, általános kór- és gyógytant, valamint a gyógyszerzertant, a vényrástant, továbbá a sebészek igényeihez alkalmazott különös kór- és gyógytant kórodai gyakorlatokkal az utóbbi szakma nyilvános tanára Dr. Szóts József; az állatgyógyászatot sebész- és szülésmester Bruszt Elek rendes tanár, a szülésetet, valamint a törvényszéki sebészetet Adjunctus Pfenningendorf Antal sebész- és szülésmester adta elő; — a mint ebből látjuk, dr. Judenhoffer és Dr. Szóts rendes szakmájukon kívül a számos helyettesítések által szerfelett igénybe voltak véve, vagyis inkább túlhalmozva teendőikkel. Intézeti szolgáltságban Imre István helyett Gombos Józsefet találjuk alkalmazva.

Egy az 1838/9-iki tanév folyama alatt (1838-ik évi december 3-án) kelt sebészi oklevelet látva azt észleltük, hogy a szöveg az *F*) alatt ismertetett oklevelével teljesen egyezik; kiállítók, illetve aláírók az erdélyi püspök tusnádi Kováts Miklós, az országos főorvos, Dr. Baritz János, és az orvos-sebészi Tanintézet összes tanárai, de a kir. Lyceum Prodirectorának aláírása hiányzik.

Az orvos-sebészi Tanintézet imént vázolt újjászervezése előnyösen folyt be a hallgatók kiképzésére, sőt nem habozok kimondani, hogy az ezen időtájt (1838—1849.) Kolozsvárott a sebészek alaposabb képeztetésben részesültek, mint a pesti Egyetem sebészeti növendékei; ennek bebizonyítására tudnunk kell ugyanis, hogy Pesten az előkészítő tudományok (u. m. természettan, vegytan és növénytan) tanításáról 1849/50-ig szó sem volt; továbbá még ama hallatlan anomália is dívott, hogy a leíró boncztannal (mely egész évi tantárgy volt) egyidejűleg az élettan és az elméleti sebészet (Chelius munkája nyomán) is előadatott; sőt a mi több, az élettant befejezték akkor (t. i. az első évi tanfolyam első felének végén), a midőn

a leíró boncztannak csak a feléig jutottak el. — Oly tanmódszer, mely kellő boncztani-alap híjával az élettant, kór-, gyógy- és gyógyszertant, úgyszintén az elméleti sebészetet egész terjedelmében felölelte, a hallgatók kiképzésére vajmi hátrányos lehetett!

18³⁹/₄₀-iki tanévben jelentőséggel bíró változás nem mutatható ki.

184⁰/₁-ik évben az „Adjunctus“ nevezet eltűnván, helyette az „Assistens“ nevezetével találkozunk; az ez évi erdélyi tiszti névtár tanusítása szerint 2 tanársegéd van alkalmazva; u. m.: 1. Pfenningdorf Antal sebész és szülésmester, a boncztani és szülészeti tanszék segéde. 2. Jeszenszky János sebész, kórodai segéd.

1842-ben Dr. Judenhoffer Mihály elbetegesedvén, tantárgyait helyettesi minőségben Pfenningdorf Antal boncztani s szülészeti tanszéki segéd adja elé egész 1846-ik évi mártius hava végeig.

184²/₃-ban Jeszenszky János kórodai tanársegéd állomása megüresedvén, arra 1843-iki márczius 11-én Laffer Ignácz sebész neveztetett ki. — Ezen tanévre a tanrend következőleg lőn megállapítva:

a) az első év első felében: Boncztan, Természettan, Vegytan; második felében: Élettan, Természettan és Vegytan folytatólag, továbbá Növénytan. — Hallgatók létszáma 10.

b) A második év első felében: Általános kórtan, Állatgyógyászat; második félévben: Gyógyszertan, Szülészet, Állatgyógyászat. — Hallgatók létszáma 10.

c) A harmadik év első és második felében:¹⁾ Különös sebészi kór- és gyógytan kórodai oktatással; különös (bel) kórtan kórodai gyakorlatokkal. Hallgatók létszáma 8. Az összes létszám 28.

184⁴/₅-ig lényegeseb változást az Orvos-sebészi Tanintézet beléletében constatálni nem lehetvén, csakis a hallgatók létszámát emeljük ki, volt ugyanis első éves hallgató 22, másodéves 15, harmadéves 9, összesen 46. A következő (184⁵/₆-iki) tanévben már teteme-

¹⁾ A törvényszéki sebészetet és tetszhaláltant képviselve nem látjuk: azonban igen valószínű, hogy elő lőnek adva; minthogy egy későbbi (184⁵/₆-ik évi) értesítvényben a 3-ik évfolyam első felében a törvényszéki sebészetet, 2-ik felében pedig a tetszhaláltant a vizsgálat tárgyai között feltaláljuk.

sen megfogytakozott a hallgatóság létszáma, volt t. i. első éves 11, másodéves 13, harmadéves 6. Összesen 29. Hogy a hallgatóság létszámának imént feltüntetett ingadozását mily tényezők eredményezhették, nem sikerült kideríteni.

1846-ik évi augusztus hava 31-én a már régóta elbetegesedett s utóbb nyugalomba vonult Dr. Judenhoffer Mihály elhalálozott 64 éves korában, a kit — mint már feljebb is érintettük — Pfenningendorf Antal tanársegéd helyettesített; ugyanez év ápril havában a gyakorlati sebészet rendes tanárává Ó Felségének V-ik Ferdinánd királynak 1846-ik évi január hava 31-én kelt legfelsőbb elhatározásával kinevezett Dr. Abrahám Bogdán kezdi meg tanári működését.

A következő 1847. és 48-ik években a kolozsvári orvos-sebészi Tanintézet tanári személyzete a következőkből állott:

1. Bruszt Elek sebész és szülésmester, az állatgyógyászat, a törvényszéki orvos-tudomány és a tetszhaláltan rendes tanára.

2. Inceli Szóts József orvostudor és szülésmester, a különös kór- és gyógytan és orvosi gyógygyakorlat rendes tanára, s a kolozsvári „Károlina“ országos kórház rendes főorvosa.

3. Bágyi Joó István orvostudor és szülésmester, a természettan, vegy- és növénytan rendes tanára.

4. Székelyföldvári Szilágyi Miklós orvostudor, az élet-, kór-, továbbá a gyógyszertan rendes tanára.

5. Csikszeredai Szabó József orvos-sebésztudor, szülész- és szemésmester, a boncztan és szülészeti rendes tanára.

6. Abrahám Bogdán orvostudor és mítő, a különös elméleti sebészet, s a sebészi gyógygyakorlat rendes tanára.

Segédek:

1. Pfenningsdorf Antal sebész- és szülésmester, a boncztani és szülészeti tanszék segéde.

2. Laffer Ignátz sebész és szülész, a gyógygyakorlati iskola segéde.

Intézeti szolgál: Gombos József.

És ezzel eljűtva intézetűnk II-ik korszakának végére, különös említésre méltó mozzanatképpen feljegyezni óhajtjuk azt: hogy az 1849-iki év viharai közben Intézetűnkben szakadatlanul és rendszeresen folytak az előadások januártól július hó végeig, s hogy a pályavégzett 3-ad éves sebészűnövendékek július hó vége felé szigorlataik sikeres letétele után ideiglenes (miután hivatalos alakban azokat kiállítani lehetséges nem volt) oklevelekkel láttattak el.
